פרשת וישב – ראשון

לז (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

א וִיתֵיב יַעֲקוֹב, בַּאֲרַע תּוֹתָבוּת אֲבוּהִי בְּאַרְעָא, דִּכְנָעַן.

רש״י ◂ **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וְגוֹ׳.** אַחַר שֶׁכָּתַב לְךָ יִשּׁוּבֵי עֵשָׂו וְתוֹלְדוֹתָיו בְּדֶרֶךְ קְצָרָה שֶׁלֹּא הָיוּ סְפוּנִים וַחֲשׁוּבִים לְפָרֵשׁ הֵיאָךְ נִתְיַשְּׁבוּ וְסֵדֶר מִלְחֲמוֹתֵיהֶם אֵיךְ הוֹרִישׁוּ אֶת הַחוֹרִי פֵּרַשׁ לְךָ יִשּׁוּבֵי יַעֲקֹב וְתוֹלְדוֹתָיו בְּדֶרֶךְ אֲרוּכָּה כָּל גִּלְגּוּלֵי סִבָּתָם לְפִי שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם לְהַאֲרִיךְ בָּהֶם. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בַּעֲשָׂרָה דּוֹרוֹת שֶׁמֵּאָדָם וְעַד נֹחַ פְּלוֹנִי הוֹלִיד פְּלוֹנִי וּכְשֶׁבָּא לְנֹחַ הֶאֱרִיךְ בּוֹ. וְכֵן בַּעֲשָׂרָה דּוֹרוֹת שֶׁמִּנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם קִצֵּר בָּהֶם וּמִשֶּׁהִגִּיעַ אֵצֶל אַבְרָהָם הֶאֱרִיךְ בּוֹ. מָשָׁל לַמַּרְגָּלִית שֶׁנָּפְלָה בֵּין הַחוֹל אָדָם מְמַשְּׁמֵשׁ בַּחוֹל וְכוֹבְרוֹ בִּכְבָרָה עַד שֶׁמּוֹצֵא אֶת הַמַּרְגָּלִית וּמִשֶּׁמְּצָאָהּ הוּא מַשְׁלִיךְ אֶת הַצְּרוֹרוֹת מִיָּדוֹ וְנוֹטֵל הַמַּרְגָּלִית. (דָּבָר אַחֵר וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב הַפִּשְׁתָּנִי הַזֶּה נִכְנְסוּ גְּמַלָּיו טְעוּנִים פִּשְׁתָּן הַפַּחְמִי תָּמֵהַּ אָנָה יִכָּנֵס כָּל הַפִּשְׁתָּן הַזֶּה הָיָה פִּקֵּחַ אֶחָד מֵשִׁיב לוֹ נִצּוּץ אֶחָד יוֹצֵא מִמַּפּוּחַ שֶׁלְּךָ שֶׁשּׁוֹרֵף אֶת כֻּלּוֹ כָּךְ יַעֲקֹב רָאָה כָּל הָאַלּוּפִים הַכְּתוּבִים לְמַעְלָה תָּמַהּ וְאָמַר מִי יָכוֹל לְכַבּוֹשׁ אֶת כֻּלָּן מַה כְּתִיב לְמַטָּה אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּכְתִיב וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ נִצּוּץ יוֹצֵא מִיּוֹסֵף שֶׁמְּכַלֶּה וְשׁוֹרֵף אֶת כֻּלָּם. בְּרַשׁ״י יָשָׁן):

(ב) אֵלֶּה | תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שְׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת־אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת־בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבָּתָם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:

ב אִלֵּין תּוֹלְדָת יַעֲקוֹב, יוֹסֵף בַּר שְׁבַע עַסְרֵי שְׁנִין הֲוָה רָעֵי עִם אֲחוֹהִי בְּעָנָא, וְהוּא רָבִי עִם בְּנֵי בִּלְהָה וְעִם בְּנֵי זִלְפָּה, נְשֵׁי אֲבוּהִי; וְאַיְתִי יוֹסֵף יָת טִבְּהוֹן בִּישָׁא, לַאֲבוּהוֹן.

רש״י ◂ **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב.** וְאֵלֶּה שֶׁל תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב אֵלֶּה יִשּׁוּבֵיהֶם וְגִלְגּוּלֵיהֶם עַד שֶׁבָּאוּ לִכְלָל יִשּׁוּב. סִבָּה רִאשׁוֹנָה יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה וְגוֹ׳ עַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלְגְּלוּ וְיָרְדוּ לְמִצְרַיִם זֶהוּ אַחַר יִשּׁוּב פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לִהְיוֹת דָּבָר דָּבוּר עַל אוֹפַנָּיו. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה תָּלָה הַכָּתוּב תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב בְּיוֹסֵף מִפְּנֵי כַּמָּה דְּבָרִים אַחַת שֶׁכָּל עַצְמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לֹא עָבַד אֵצֶל לָבָן אֶלָּא בְּרָחֵל. וְשֶׁהָיָה זִיו אִקּוּנִין שֶׁל יוֹסֵף דּוֹמֶה לוֹ. וְכָל מַה שֶּׁאֵרַע לְיַעֲקֹב אֵרַע לְיוֹסֵף. זֶה נִשְׁטָם וְזֶה נִשְׁטָם זֶה אָחִיו מְבַקְּשִׁים לְהָרְגוֹ וְזֶה אֶחָיו מְבַקְּשִׁים לְהָרְגוֹ וְכֵן הַרְבֵּה בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה. וְעוֹד נִדְרַשׁ בּוֹ וַיֵּשֶׁב בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה קָפַץ עָלָיו רוּגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף צַדִּיקִים מְבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא דַּיָּן לַצַּדִּיקִים מַה שֶּׁמְּתוּקָן לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא אֶלָּא שֶׁמְּבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה: **וְהוּא נַעַר.** שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה נַעֲרוּת מְתַקֵּן בְּשַׂעֲרוֹ מְמַשְּׁמֵשׁ בְּעֵינָיו כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה יָפֶה: **אֶת בְּנֵי בִלְהָה.** כְּלוֹמַר רָגִיל אֵצֶל בְּנֵי בִּלְהָה לְפִי שֶׁהָיוּ אֶחָיו מְבַזִּין אוֹתָן וְהוּא מְקָרְבָן: **אֶת דִּבָּתָם רָעָה.** כָּל רָעָה שֶׁהָיָה רוֹאֶה בְּאֶחָיו בְּנֵי לֵאָה הָיָה מַגִּיד לְאָבִיו שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין אֵבֶר מִן הַחַי וּמְזַלְזְלִין בִּבְנֵי הַשְּׁפָחוֹת לִקְרוֹתָן עֲבָדִים. וַחֲשׁוּדִים עַל הָעֲרָיוֹת וּבִשְׁלְשִׁתָּן לָקָה. עַל אֵבֶר מִן הַחַי, וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים בִּמְכִירָתוֹ וְלֹא אֲכָלוּהוּ חַי (כְּדֵי שֶׁיִּלָּקֶה בִּשְׁחִיטָה) וְעַל דִּבָּה שֶׁסִּפֵּר עֲלֵיהֶם שֶׁקּוֹרִין לַאֲחֵיהֶם עֲבָדִים לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף. וְעַל הָעֲרָיוֹת שֶׁסִּפֵּר עֲלֵיהֶם וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדוֹנָיו וְגוֹ׳: **דִּבָּתָם.** כָּל לָשׁוֹן דִּבָּה פְּרֶלְרִי״ץ בְּלַעַ״ז. כָּל מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר בָּהֶם רָעָה הָיָה מְסַפֵּר: **דִּבָּה.** לָשׁוֹן דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים:

(ג) וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים:

ג וְיִשְׂרָאֵל, רְחֵים יָת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהִי אֲרֵי בַּר חַכִּים הוּא, לֵיהּ; וַעֲבַד לֵיהּ, כִּתּוּנָא דְּפַסֵּי.

רש״י ◂ **בֶּן זְקֻנִים.** שֶׁנּוֹלַד לוֹ לְעֵת זִקְנָתוֹ וְאוּנְקְלוּס תִּרְגֵּם בַּר חַכִּים הוּא לֵיהּ כָּל מַה שֶּׁלָּמַד מִשֵּׁם וְעֵבֶר מָסַר לוֹ. דָּבָר אַחֵר שֶׁהָיָה זִיו אִקּוּנִין שֶׁלּוֹ דּוֹמֶה לוֹ: **פַּסִּים.** לָשׁוֹן כְּלֵי מִלַּת כְּמוֹ כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת וּכְמוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים דְּתָמָר וְאַמְנוֹן. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה עַל שֵׁם צָרוֹתָיו שֶׁנִּמְכַּר לְפוֹטִיפַר וְלַסּוֹחֲרִים וְלַיִּשְׁמְעֵאלִים וְלַמִּדְיָנִים:

(ד) וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ אָהַב אָבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם:

ד וַחֲזוֹ אֲחוֹהִי, אֲרֵי יָתֵיהּ רְחֵים אֲבוּהוֹן מִכָּל אֲחוֹהִי וּסְנוֹ, יָתֵיהּ; וְלָא צָבַן, לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ שְׁלָם.

רש״י ◂ **וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלוֹם.** מִתּוֹךְ גְּנוּתָם לָמַדְנוּ שִׁבְחָם שֶׁלֹּא דִּבְּרוּ אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב: **דַּבְּרוֹ.** לְדַבֵּר עִמּוֹ:

(ה) וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ:

ה וַחֲלַם יוֹסֵף חֶלְמָא, וְחַוִּי לַאֲחוֹהִי; וְאוֹסִיפוּ עוֹד, סְנוֹ יָתֵיהּ.

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי:

ו וַאֲמַר, לְהוֹן: שְׁמַעוּ כְּעַן, חֶלְמָא הָדֵין דִּחְלַמִּית.

(ז) וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיךָ לַאֲלֻמָּתִי:

ז וְהָא אֲנַחְנָא מְאַסְּרִין אֲסָרָן, בְּגוֹ חַקְלָא, וְהָא קַמַת אֲסָרְתִּי, וְאַף אִזְדְּקִיפַת; וְהָא מִסְתַּחְרָן אֲסָרְתְּכוֹן, וְסָגְדָן לַאֲסָרְתִּי.

רש״י ◂ **מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים.** כְּתַרְגּוּמוֹ מְאַסְּרִין אִסָּרָן עָמְרִין וְכֵן נוֹשֵׂא אֲלוּמוֹתָיו וְכָמוֹהוּ בְּלָשׁוֹן מִשְׁנָה וְהָאֲלוּמוֹת נוֹטֵל וּמַכְרִיז: **קָמָה אֲלֻמָּתִי.** נִזְקָפָה: **וְגַם נִצָּבָה.** לַעֲמוֹד עַל עָמְדָהּ בִּזְקִיפָה:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל־חֲלֹמֹתָיו וְעַל־דְּבָרָיו:

ח וַאֲמַרוּ לֵיהּ, אֲחוֹהִי, הֲמַלְכוֹ אַתְּ מְדַמֵּי לְמִמְלַךְ עֲלַנָּא, אוֹ שֵׁלְטָן אַתְּ סְבִיר לְמִשְׁלַט בַּנָּא; וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ, עַל חֶלְמוֹהִי וְעַל פִּתְגָּמוֹהִי.

רש״י ◂ **וְעַל דְּבָרָיו.** עַל דִּבָּתָם רָעָה שֶׁהָיָה מֵבִיא לַאֲבִיהֶם:

(ט) וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

ט וַחֲלַם עוֹד חֶלְמָא אָחֳרָנָא, וְאִשְׁתַּעִי יָתֵיהּ לְאַחוֹהִי; וַאֲמַר, הָא חַלַמִית חֶלְמָא עוֹד, וְהָא שִׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא וְחַד עֲסַר כּוֹכְבַיָּא, סָגְדִין לִי.

(י) וַיְסַפֵּר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אֶחָיו וַיִּגְעַר־בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה:

י וְאִשְׁתַּעִי לַאֲבוּהִי, וְלַאֲחוֹהִי, וּנְזַף בֵּיהּ אֲבוּהִי, וַאֲמַר לֵיהּ מָא חֶלְמָא הָדֵין דִּחְלַמְתָּא: הֲמִיתָא נֵיתִי, אֲנָא וְאִמָּךְ וַאֲחָךְ, לְמִסְגַּד לָךְ, עַל אַרְעָא.

רש״י ◂ **וַיְסַפֵּר אֶל אָבִיו וְאֶל אֶחָיו.** לְאַחַר שֶׁסִּפֵּר אוֹתוֹ לְאֶחָיו חָזַר וְסִפְּרוֹ לְאָבִיו בִּפְנֵיהֶם: **וַיִּגְעַר בּוֹ.** לְפִי שֶׁהָיָה מַטִּיל שִׂנְאָה עָלָיו: **הֲבוֹא נָבוֹא.** וַהֲלֹא אִמְּךָ כְּבָר מֵתָה וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים מַגִּיעִין לְבִלְהָה שֶׁגִּדְּלָתוֹ כְּאִמּוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ מִכָּאן שֶׁאֵין חֲלוֹם בְּלֹא דְּבָרִים בְּטֵלִים וַיַּעֲקֹב נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא הַדָּבָר מִלֵּב בָּנָיו שֶׁלֹּא יְקַנְּאוּהוּ לְכָךְ אָמַר לוֹ הֲבוֹא נָבוֹא וְגוֹ׳ כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּאִמְּךָ כָּךְ הַשְּׁאָר הוּא בָּטֵל:

(יא) וַיְקַנְּאוּ־בוֹ אֶחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר:

יא וְקַנְּיאוּ בֵּיהּ, אֲחוֹהִי; וַאֲבוּהִי, נְטַר יָת פִּתְגָּמָא.

רש״י ◂ **שָׁמַר אֶת הַדָּבָר.** הָיָה מַמְתִּין וּמְצַפֶּה מָתַי יָבוֹא וְכֵן שׁוֹמֵר אֱמוּנִים וְכֵן לֹא תִשְׁמוֹר עַל חַטָּאתִי לֹא תַּמְתִּין: